

Pianisten

Jenny Rohdin

Det är inte direkt en stor publik. Men Beatrice är van vid det nu för tiden. Det gör egentligen inte så mycket. För de som är där, de förstår. De förstår storheten med det instrument hon just nu kontrollerar under sina fingertoppar. En Bechstein, som är äldre än hon själv. De förstår hur väl just den här flygeln passar i just det här kyrkorummet och hur ljudet av den bär, utan att för den del tränga sig på. Som om den anpassar sig till antalet personer i rummet och deras känslighet för stycket, just nu, just idag. Det sistnämnda var kanske hennes egen tolkning men det låg nära tillhands att tillskriva instrumentet näst intill mänskliga egenskaper, efter att ha använt dem nästan ett helt liv.

Första stycket, ett preludium av Bach, klingar ut under kyrktaket och hon får ögonkontakt med sin make. Han som sett och hört henne spela tusentals gånger under otaliga konserter och repetitioner. Nu blinkar han till henne. Som en liten hälsning: *Jag ser dig*. Bredvid honom sitter dottern, Magdalena.

Dottern närmar sig de trettio. Inte klokt. Och hon älskar också musik. Vilket nästan inte var riktigt klokt, det heller, efter att fått musik till frukost, mellanmål, lunch och middag under hela sitt liv. Det hade kunnat bli tvärt om. Hon kunde ha blivit en fyrkantig ingenjör. Bara för att. För att få lov att skapa en egen identitet. Förhoppningsvis inte för att behöva skapa avstånd. Som Beatrice själv tvingats göra.

På andra sidan kyrkans mittgång sitter en ganska homogen skara. ”The Silverbacks!” brukar hennes man säga. De, Beatrice och hennes man, börjar ju närma sig samma klientel, som nästan 60-åringar de är. Det är ändå fint, tycker hon. Det är Silverryggarna som har tid och lugn att ägna en timme åt verk från Bach, Beethoven och de andra gamla mästarna.

Precis innan hon tar sats för nästa stycke i den här temakonserten som hon själv utformat, tycker hon sig se en kvinna i ögonvrån som inte tillhör de vanliga besökarna. En person hon inte har sett på ett halvt sekel.

En person som den gången förändrade allt.

Helst vill hon vrida på huvudet och ta en bättre titt, men publiken förväntar sig att nästa stycke ska starta. Och för att inte bryta magin, låter hon återigen tonerna växa ur flygen.

Kompositörerna radar upp sig och kommer till liv via Beatrices händer. Vissa stycken får fingertopparna att brinna, andra är mer eftertänksamma. Inte ett knyst hörs från publiken. Det är inte ens någon som snyter sig, även om det är bitande kallt ute och, i ärlighetens namn, ganska kallt även inne i kyrkan.

Till slut applåderar så hela den lilla publiken. Några kommer på fötter i stående ovationer och drar med sig resten av åhörarna: Hennes man vippar med ögonbrynen som att säga: *Se där, se där, idag var du mer outstanding än vanligt.* Och det var hon nog. Hon vet att när hon spelar på det viset, så är hon bland de bästa i Sverige. Fortfarande.

Fram till för bara några år sedan fyllde hon konserthus efter konserthus. Men att spela i den här kyrkan, om än för bara trettio personer, är det enda hon vill göra nu. Det var i en period av stress och faktiskt lite livsleda, som hon av en slump såg att där fanns en ledig tjänst i sin gamla församling. Där hon bott för länge sedan. De sökte en organist och ansvarig för musikverksamheten. Hennes kollegor på de stora konserthusen där hon kajkat runt och spelat i många år, höjde på ögonbrynen när hon sökte platsen. Hon chockade nog sig själv lite också. En del av henne tänkte naivt att hon kanske ändå inte skulle få jobbet. Hon var ju egentligen underkvalificerad: Piano, flygel, ja. Orgel? Absolut inte. Leda vuxna och barn i musik? Aldrig ens testat. Kyrkoherden gapskrattade när hon, helt utan falsk ödmjukhet, påpekade detta.

Han erbjöd i stället henne tjänsten på stående fot och Beatrice tackade ja lika snabbt.

Att lära nytt gjorde bara allt ännu mer intressant och stimulerande. Något att prata om kring köksbordet. Något positivt att fundera på i vargimmarna. Och ett sätt att få ge tillbaka.

Och ja, idag var hon *outstanding*. Men bara hon visste varför. Och kanske en person till.

Dottern Magdalena och maken banar sig väg utmed mittgången, motströms mot besökarna, som antagligen ska slinka in i församlingens restaurang, Råda Rum, och ta något att äta och dricka innan hemgång. Hon ser hur maken nickar vänligt mot de andra åhörarna. Kvinnan som hon tyckt skymta förbi i ögonvrån tidigare, syns inte till.

Magdalena ger sin mamma en stor kram. Nästan trettio år gammal, men de har aldrig slutat hålla om varandra: ”Det var otroligt, det var som att du var ett med flygeln”.

Beatrice rycker lite på axlarna. Hon ler och mumlar att det bara vara roligt, och stryker sin dotter över kinden. Underarmarna känns tunga men hon vet inte om det är den fysiska eller mentala utmattningen.

För idag är det hennes egna, hemliga 50-årsjubileum som pianist. Och inte bara det. Det är hennes egna, tysta 50-årsjubileum som överlevare.

Det är inte så lite. Men heller inget hon pratar om med andra.

Kyrkan har blivit tyst. Det är dags att plocka ihop. Makten och dottern vinkar hejdå. Trion ska sammanstråla hemmavid om en stund och äta middag tillsammans. Om Beatrice har lite tur så kommer allt vara förberett vid det laget. Bara att sjunka ner i värmen med ett glas vin och förhoppningsvis något riktigt gott på tallriken. Hon längtar redan.

Beatrice samlar snabbt ihop sina noter från notstället, faller ner locket och drar över skyddet över flygeln. Det är som att säga god natt och bädda in och stoppa om. Säga hejdå till sin trygga, gamla följeslagare som hjälper henne att

skapa magi och lite verklighetsflykt. Både för henne och för alla som lyssnar.

Alla har något som de vill pausa från ibland.

Beatrice styr stegen mot musikrummet. Tänk om hon hade, för så länge sedan, vetat att detta skulle bli hennes rum, som vuxen. Det är som en cirkel som har slutits på det allra finaste sätt.

På väg ner för trappan ser hon siluetter av kuddarna på golvet, trots att det är mörkt i rummet. Elpianot avtecknar sig som ett smalt djur, med sina fyra ben och sladden som svans. För femtio år sedan stod där bara strama träbänkar och en tramporgel i ett hörn. Långt ifrån dagens ombonade lilla kuddrum. Men det var ändå himlen på jorden för Beatrice.

Hon är tio år. Det dröjer ännu en timma tills kyrkans barntimmar startar. Men Beatrice sitter redan i en av de hårda bänkarna och väntar. Hon har suttit där sedan skolan slutade. Hon gick målnriktat hit, det är inte långt. Över fotbollsplanen bara, och lite till. Det var ingen som såg när hon gick in. Hon bara baxade upp den tunga kyrkdörren, kände direkt lukten av gammal sten och trä, smet ner för traporna till de små rummen i källaren och stängde försiktigt dörren till musikrummet efter sig.

Hon tittar på sina armar. Hon har långärmat för att dölja blåmärkena. Men när hon är ensam, studerar hon dem nogsamt. En del är nya och ilsket blå. Andra är gamla och nästan skimrar i grönt och brunt. Det gör inte så ont längre. Om man keisar lite så kan märkena bli till figurer. Ungefär som när man tittar på molnen på himlen. De kan se ut som en tjock elefant, en lite skev boll eller en vattenpöl som flutit ut.

Hon drar ner tröjärmarna, reser sig och går fram till tramporgeln. Lyfter på locket och trycker ned en tangent. Inget händer. Just det, man ska trampa också. Hon sätter sig på den rektangulära pianopallen, trampar till, trycker ned en tangent och mycket riktigt kommer det en liten ton, tillsammans med ett ängsligt pys från pedalen. Det låter högt nog för att nästan dölja kurret i magen.

Hon är hungrig men vet att det inte är farligt. Det går över och för den delen brukar de få lite nyponsoppa och skorpor när kyrkans barntimmar har börjat.

Då tar någon i dörrhandtaget.

Beatrice skiftar bunten med noter till vänster hand och tänder i taket i musikrummet med höger. Hon sparkar till en saccosäck som har brett ut sig som en pypunka över mattan och kliver över några små maracas som någon har lämnat på golvet. Det är någon som behöver få ordning på den där Musikfröken som häckar här nere, tänker hon och flinar till. För fröken, ja det är ju hon nu för tiden.

Annat var det med henne – Musikfröken – som huserade här för ett halvsekel sedan. Snäll men lite sträng. Vänlig, men uppmärksam. Inte en viskning, inte ett ögonkast passerade obemärkt. Det var som att hon visste allt.

Magen har slutat kurra för i dörröppningen står hon. Rak i ryggen, med mörkblå klänning, håret i knut och glasögonen på näsan. Fiammen är full av psalmböcker. Hon tappar dem nästan när hon får syn på Beatrice.

Beatrice drar efter andan och dräpper ner locket över tangenterna. Alldeles för hårt, så klart, så nu vill hon sparka sig själv på benen för nu kanske hon har haft sönder något i stället. Den hungriga magen är ett minne blott.

”Jaha här sitter du”, säger Musikfröken lite rappt och tar ett bättre tag kring psalmböckerna. Hon går fram och lägger ner dem på en av bänkarna.

”Ja”, säger Beatrice svagt för hon vet att de inte får lov att spela på orgeln. Den är ny, den var dyr och man behöver ”veta vad man gör”, som Musikfröken sa för någon vecka sedan, om man ska spela på den. Beatrice vet verkligen inte vad hon gör. Inte med en orgel och inte så värst mycket med andra saker heller.

”Sitt kvar för all del”, säger Musikfröken. Hon fäster upp några slingor som har letat sig ur knuten och rättar till glasögonen.

Beatrice sitter kvar och lägger händerna i knäet. Hon tittar ner på sina fötter, som hon försöker vika in under pianopallen. Kanske kan hon få Musikfröken att tro att hon inte alls har försökt trampa in luft med de där pedalerna.

"Maka på dig lite", säger Musikfröken och pekar på pianopallen. Beatrice gör som hon säger och fröken slår sig ner. Hon luktar tvål och kaffe.

"Vill du lära dig att spela på orgeln?" säger hon och vänder sig mot Beatrice med en frågande blick. När inte Beatrice svarar fortsätter hon: "När jag säger att ni inte får röra orgeln så menar jag att man inte får LEKA med orgeln. Man får inte låtsas att det är en bil och trampa hårt på pedalerna. Man får heller inte försöka klämma sin kamrats fingrar med locket. Men Beatrice, om man vill SPELA, då gäller andra regler."

Beatrice svarar inte. Hon vet inte om hon vill lära sig att spela orgel eller om hon helst bara vill vara ifred. Mest av allt vill hon ha nyponsoppa, men det verkar inte vara läge för det just nu.

Musikfröken väntar inte på svar utan öppnar locket igen och börjar visa.

"Se här, Beatrice, du måste trampa taktfast på pedalerna. Du är lite liten än, men du ska nog växa i det."

Nere i musikrummet ställer Beatrice in noterna i förvarings-skåpet och drar igen dess jalousi med en smäll.

Hon tittar mot elpianot. Kanske är det enklare att lära sig att spela idag? Slippa trampa. Enkelt att justera volymen. Få melodin låta som en elbas, även om det är ett piano man spelar på. Men att få lov att sitta bredvid Musikfröken och kämpa med pedalerna, det var en speciell stund.

Hon sitter med Musikfröken i en timma. Till en början vågar hon inte riktigt ge sig hän. Hon har allt för stor respekt för fröken. Men efter en stund släpper det och med tungan i mungipan och halvt nedhasad från pianopallen trampar hon ihärdigt orgelns pedaler och försöker sig på att trycka på tangenterna så att det låter som "Lunka på", allt efter Musikfrökens instruktioner.

Beatrice torkar eftertänksamt bort ett kladdigt fingeravtryck från en tangent. Trots att det inte var ett elpiano hon fick framför sig den gången, lärde hon sig snabbt. Och kanske var det därför som Musikfröken inte sa något när Beatrices tröjarmar åkte upp en gång och ett blåmärke tittade fram. Hon bara drog efter andan, reste sig och hämtade en sådan där bok med noter. För Musikfröken såg också något annat i Beatrice.

Det var helt klart början på ett nytt liv. Det visste inte Beatrice då. Men så här i efterhand så blev det dagen då hon blev *Pianist*. För i slutet av timmen spelade Beatrice enkelt melodier med högerhanden, medan Musikfröken ackompanjerade med vänsterhanden. Beatrice hade dessutom bemästrat trampandet, så ljudet blev jämnt och kraftfullt.

Efter den första gången, sågs Beatrice och Musikfröken en timma varje vecka. Fröken kontaktade till och med Beatrices mor för att få lov och Beatrice antar att hon fick ett ja, för mor sa aldrig något. Men Musikfröken fick alltid ett uttryck i ansiktet när det var dags för Beatrice att gå hem.

Efter ett tag deklarerade Musikfröken att Beatrice var fullärd och att hon skulle få gå och spela på ett riktigt piano. Musikfröken hade kontakter och det krävdes kanske lite övertalning för det var många barn som ville spela. Men Musikfröken hade ett övertygande sätt ”*när det gäller viktiga frågor*”, som hon hade överhört Kyrkoherden säga en gång. Så då blev det så att Beatrice började träffa Pianofröken Eva en gång i veckan i stället.

Det var i samma veva som Beatrice fick flytta.

Till en annan familj som inte var hennes egen. Till en annan stadsdel och till en annan skola. Till en annan kyrkans barntimmar, om hon hade velat. Men nu var hon snart för gammal för sådant ändå. Och det var inte samma Musikfröken, så det kunde kvitta.

Beatrice låter fingrarna släpa över plasttangenterna på elpianot och knäpper på on-knappen. Instrumentet knastrar till lite ovilligt och hon lägger ett ackord rakt in i tystnaden.

Det blir varken dur eller moll utan mitt emellan. Som en känsla av att allt svävar. Att allt kan hända. Som det gjort i hennes liv. Från Musikfröken, till Pianofröken Eva, fosterfamiljen. Musikgymnasium och musikstudier: i Stockholm, Berlin. Och allt det roliga – och svåra – som följde därefter. Att resa. Få Magdalena. Att på avvägar höra att mor hade dött.

Det är när hon stänger av elpianot som hon ser att någon står i dörren. Hjärtat gör ett skutt, hon trodde hon var ensam kvar.

Men så ser hon vem det är.

Det är hennes gamla Musikfröken.

I klänning, som då. Håret i knut, som då. Men grått nu. Fortfarande glasögon på näsan. Moderna, så klart. Hon ser annorlunda ut, men ändå så bekant.

”Jag ber så hemskt mycket om ursäkt”, nästan viskar den gamla damen och håller upp ena handen i en avvärjande gest.

Det måste varit henne som Beatrice såg i kyrkan, även fast hjärnan inte hann registrera vem det var. Det är så många år sedan.

Musikfröken tar några steg in i rummet. ”Får jag lova att komma in? Jag vill absolut inte tränga mig på.” Beatrice känner till och med igen hennes röst, även om den är lite tunnare.

Beatrice svarar jakande, reser sig från elpianot och drar fram ytterligare en stol.

En lång stund sitter de bara och iakttar varandra. Hon inser att kanske även Musikfröken letar efter Beatrices gamla barn-jag, bland sextioåriga rynkor och gråa hårslingor.

Så tar Musikfröken hennes hand och börjar förklara: Hur hon har följt Beatrice karriär, att hon haft stort nöje att se hur bra det har gått men att hon ändå alltid undrat.

”Jag inser att det låter som att jag har följt efter dig”, hon ler nervöst och hostar till lite. ”Så är det givetvis inte. Men du var så begåvad men hade utmaningar hemma. Jag

såg det. Jag vet inte om du förstod att jag visste.” Hon tittar ner i golvet och fortsätter, nu med starkare röst och med ett leende: Att glädjen varit stor då hon förstod att Beatrice kommit tillbaka till stan. Och till på köpet till den gamla församlingen. Där allt började en gång.

Till sin fasa känner Beatrice att tårar håller på att välla upp i ögonen. Hon drar undan handen och rättar till håret.

”Det är fantastiskt att se dig”, säger hon till slut, innerligt. ”Det är otroligt att du är här, just idag”. Och medan Musikfröken slappnar av lite på sin stol, förklarar Beatrice att det idag är årsdagen för deras första lektion vid tramporgeln och vad det, i längden, har resulterat i. Hur tacksam hon är att Musikfröken *såg*. Både det ena och det andra. Att det var hon som fick det här hjulet att rulla. Åt rätt håll.

Tiden går, en halvtimme, eller är det en timme? Då Beatrices telefon ringer. Båda hoppar till av ljudet. Det är dottern Magdalena. Maten står strax på bordet.

Innan Beatrice lägger på, fixerar hon Musikfröken med blicken och säger resolut till sin dotter i telefonen: ”Duka till en till.”

På väg upp för trappan flyter samtalet lite lättare. Båda har snutit sig ordentligt och blinkat tårarna ur ögonen. De stannar kort innanför kyrkdörren, för att slå halsdukar om sig och dra ner mössor över öronen.

”Var det din man och dotter jag såg inne i kyrkan?” Musikfröken tittar på Beatrice, medan hon drar på sig handskarna. Beatrice nickar jakande.

”Ni är lika”, konstaterar Musikfröken med ett leende. ”Vad heter hon?”

Beatrice tvekar först men svarar sedan:

”Magdalena.”

Hon uttalar namnet nästan lite räddhåget, och väntar spánt på en reaktion. Hon känner sig nästan som tio-åriga Beatrice igen.

”Som jag?” utbrister Musikfröken förvånat och fryser till mitt i en rörelse. Men så växer ett stort leende fram och hon ger Beatrice en stor, stum kram.

Utanför den tunga kyrkporten gnistrar det kallt. Beatrice tar Magdalena den äldre under armen. Medan porten slår igen om gamla minnen, breder nya ut sig framför dem. Som ett glittrande, stilla snöfall.